

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΝΩΜΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΝΩΜΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΝΩΜΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΑΣΟΚ:

Η προταση του ριζοσπαστικου μεταρρυθμισμου

Είναι κοινη η παραδοχη ότι ο ελληνικος κοινωνικος σχηματισμος έχει επείγουσα ανάγκη εκσυγχρονισμου. Η κοινωνικη κρίση που αγκαλιάζει τη χώρα κάνει το αίτημα του εκσυγχρονισμου εθνικο ζήτημα. Σαν θεμελιώδες όμως εθνικο πρόβλημα δεν επιδέχεται μονοσήμαντη λύση. Αυτο είναι φυσικο, γιατι ο εκσυγχρονισμος τόσο σαν περιεχόμενο, όσο και σαν μέθοδος υλοποίησης του, δεν είναι κάτι ουδέτερο πάνω στο οποίο όλοι θα συμφωνήσουν. Αντίθετα αποτελει το κεντρικο ζήτημα κάθε πολιτικης στρατηγικης σήμερα.

Για το ΠΑΣΟΚ –έτσι όπως προκύπτει απο το πρόγραμμά του– ο εκσυγχρονισμος περνάει μέσα απο την προώθηση της στρατηγικης του ριζοσπαστικου μεταρρυθμισμου.¹

Πρέπει να σημειωθει παρενθετικα, ότι το ΠΑΣΟΚ με το πολιτικο του πρόγραμμα, υπερκάλυψε τις επαγγελίες της παραδοσιακης αριστερας κοινοβουλευτικης κι εξωκοινοβουλευτικης. Αυτο οδήγησε ορισμένους στην άποψη ότι το ΠΑΣΟΚ ιδιοποιήθηκε αυτες τις επαγγελίες για να ριζώσει κι επεκτείνει την πολιτικη του επιρροη. Τα πράγματα όμως δεν είναι τόσο απλα. Το ότι ιδιοποιήθηκε ορισμένες επαγγελίες ούτε αθέμιτο είναι, ούτε σημαντικο. Το σημαντικο είναι ότι παρέκαμψε τα ιδεολογήματα και το γλωσσικο ιδίωμα της παραδοσιακης αριστερας που τόσο εγκλωβίζουν κι αλλοτριώνουν τον πολιτικο λόγο. Άλλα ακόμα σημαντικότερο είναι, ότι αποδέσμευσε αυτες τις επαγγελίες απο την ανιστορικότητα της παραδοσιακης αριστερας και τις ενσωμάτωσε σε μια σφαιρικη πολιτικη στρατηγικη, που όπως έδειξαν τα γεγονότα λειτουργησε με μεγάλη επιτυχια κατακτώντας ψηλα επίπεδα κοινωνικης αποδοχης και συναίνεσης.

Σύμφωνα με το κυβερνητικο πρόγραμμα, πάντα, θα ολοκληρωθουν και μάλιστα με πιο ριζοσπαστικο τρόπο οι μεταρρυθμίσεις εκείνες που οι κυβερνήσεις της Ν.Δ. επαγγέλθηκαν αλλα δεν πραγματοποίησαν, η τις άφησαν στη μέση. Μ' αυτο τον τρόπο θα απελευθερωθούμε απο μια σειρα ενοχλητικους αναχρονισμους, αλλα ακόμα θα κλονιστουν αποφασιστικα και ορισμένα δευτερεύουσας σημασίας παραδοσιακα κέντρα εξουσίας, που η ύπαρξη, λειτουργία και δύναμη τους πηγάζει ακριβως απ' αυτους τους αναχρονιστικους θεσμους.

Σ' ένα παράλληλο επίπεδο, θα πρωθηθουν οι μεταρρυθμίσεις που θα μετασχηματίσουν προοδευτικα τις δομες. Σ' αυτο το επίπεδο θα παχτει το παιχνίδι, θα σημειωθουν οι πιο σημαντικες αντιστάσεις και θα δοθουν οι πιο σκληρες μάχες. Για να κατανοηθει αυτο θα πρέπει να λάβουμε υπ' όψη ότι το ΠΑΣΟΚ, όπως κάθε κόμμα εξουσίας, εκφράζει μια ρευστη συμμαχία κοινωνικοταξικων δυνάμεων με συχνα αντιφατικα συμφέροντα και προσδοκιες. Αυτα διαθλώνται στο πολιτικο του προσωπικο μέσα απο προελεύσεις και διασυνδέσεις του με κέντρα εξουσίας και ομάδες πίεσης. Δε θα πρέπει να ξεχνάμε ότι το ΠΑΣΟΚ επιβλήθηκε τόσο το 1977 σαν αξιωματικη αντιπολιτευση, όσο και το 1981 σαν κυβέρνηση ενάντια σε κέντρα εξουσίας και δυνάμεις που σήμερα συμμαχουν μαζι του. Με δεδομένα ακόμα, το μεγάλο οικονομικο και πολιτικο κόστος, τη δυσμενη οικονομικη συγκυρία και τις εξωτερικες πιέσεις, ο βαθμος ριζοσπαστικότητας των μεταρρυθμίσεων που επαγγέλλεται τόσο στο περιεχόμενο, όσο και στη μέθοδο υλοποίησης τους, αποτελει το κύριο αντικείμενο των πολλαπλων και

πολύμορφων πέσεων –ίσως και υπονομεύσεων— που θα ασκηθουν τόσο από μέσα όσο κι απ' έξω. Με άλλα λόγια αποτελεί το κύριο αντικείμενο της ταξικής πάλης τουλάχιστον για το ορατό μέλλον.

Θα πρέπει να διευκρινιστεί ότι θα ήταν επιπόλαιο, να συμπεράνει κανείς από τα παραπάνω, πως η ενότητα του κόμματος απειλείται. Απλα το ΠΑΣΟΚ είναι ένα από τα κύρια πεδία όπου διεξάγεται η ταξική πάλη.

Σημειώσαμε ήδη ότι ο ριζοσπαστικός μεταρρυθμισμός δεν είναι ούτε κάπι εξ αρχής δοσμένο, ούτε μπορεί να οριστεί με τρόπο μονοσήμαντο. Μορφοποιείται και συγκεκριμένοποιείται μέσα από την καθημερινή πολιτική πρακτική. Στρατηγικής σημασίας ζήτημα, δεν είναι μόνο το πόσο θα προχωρήσει αλλα και το πως. Η προώθησή του μέσα από διαδικασίες και θεσμούς που θα κατοχυρώνουν κι αναδεικνύουν την πλατια κι ενεργητική λαϊκή συμμετοχή σε δυναμικό παράγοντα της ταξικής πάλης, αφ' ενος δρομολογει μια διαδικασία χειραφέτησης των μαζών με ευεργετικές συνέπειες στη σταθερότητα και λειτουργικότητα της δημοκρατίας κι αφ' ετέρου ενισχύει συγκεκριμένα τις ριζοσπαστικές τάσεις όσον αφορα την έκταση και το βάθος των μεταρρυθμίσεων. Λειτουργει ακόμα σαν αντίρροπη δύναμη στις πολλαπλες και πολύμορφες πιέσεις που στοχεύουν στον περιορισμό της αλλαγης. Η ενεργοποίηση της πλατιας λαϊκης συναίνεστης και ο μετασχηματισμός της σε συμμετοχη, εξασφαλίζει ένα σταθερο υπόβαθρο άσκησης μιας ριζοσπαστικης πολιτικης κι αντισταθμιζει δυναμικα το αναπόφευκτο μεγάλο οικονομικο και πολιτικο κόστος της.

Στο σημείο αυτο θα πρέπει να σημειωθεί ότι ο γενικος αφορισμος σύμφωνα με τον οποίο, οι μη προνομιούχοι αποτελουν το στρατόπεδο της αλλαγης και οι προνομιούχοι τους αντιπάλους της, ενω σαν σύνθημα έχει μια αξια, σαν πολιτικο κριτήριο είναι ανεπαρκης. Ο ριζοσπαστικός μεταρρυθμισμός, έτσι όπως διατυπώθηκε στο κυβερνητικο πρόγραμμα, δεν έχει –κι ούτε θα μπορούσε άλλωστε να έχει— μονοσήμαντες επιπτώσεις στην κοινωνικη πυραμίδα. Θετικες για τους μη προνομιούχους κι αρνητικες για τους προνομιούχους. Οι επιπτώσεις βασικων συνιστωσων του κυβερνητικου προγράμματος –όπως π.χ. της ενίσχυσης των παραγωγικων δραστηριοτήτων και της παράλληλης αποδυνάμωσης των μεταπρατικων, ή της πάταξης της φοραδιαφυγης— δεν μπορουν να εκτιμηθουν στη βάση του οριζόντιου διαχωρισμου μεταξυ προνομιούχων και μη.

Στην πραγματικότητα οι επιπτώσεις είναι και θετικες κι αρνητικες τόσο πάνω στα μεσοστρώματα, όσο και πάνω στην αστικη τάξη. Ιδιαίτερα οι παραγωγικες μερίδες της, έχοντας συνειδητοποιήσει το αδιέξοδο της Νεοδημοκράτικης εκδοχης του εκσυγχρονισμου και ταυτόχρονα την ανυπαρξία εναλλακτικης πολιτικης λύσης, είναι, όπως δείχνουν τα γεγονότα, διατεθειμένες να ενισχύσουν –παρ' όλο το κόστος του— το εκσυγχρονιστικο έργο της κυβέρνησης ΠΑΣΟΚ, εφ' όσον βέβαια δεν ξεπεράσει ορισμένα όρια. Υπάρχει όμως κι ένας άλλος εξαιρετικα σημαντικο λόγος που συνηγορει σε μια κατ' αρχην αποδοχη της λύσης ΠΑΣΟΚ. Αυτος είναι τα οξυμένα εθνικα προβλήματα που η βαρύτητα τους –η μιση σχεδον Κύπρος κατέχεται και το Αιγαίο απειλείται— επικαθορίζει σε σημαντικο βαθμο τους εσωτερικους χειρισμους. Ο λόγος του ΠΑΣΟΚ αλλα και η μέχρι τώρα πρακτικη του, πείθουν ότι είναι το κόμμα που κατ' εξοχην έχει συνειδητοποιήσει το μέγεθος των εθνικων προβλημάτων και τους κινδύ-

νους που αυτα περικλείον για την ακεραιότητα του εθνικου χώρου.

Η Νεοδημοκράτικη εξωτερικη πολιτικη, που βασίστικε στη διακριτικη και συγκρατημένη αντιμετώπιση του τούρκικου επεκτατισμου, κύρια κάτω απο το βάρος δυτικων πιέσεων, δεν ήταν μόνο αναποτελεσματικη, αλλα κυριολεκτικα οδήγησε σε αδιέξοδο. Η συνειδητοποίηση αυτου του αδιέξοδου κι απο τη μερια του αστισμου, σε αλληλεξάρτηση με τη γενικότερη τάση χειραφέτησης απο τον αμερικανικο παράγοντα αναδεικνύουν την εξωτερικη πολιτικη του ΠΑΣΟΚ, η πιο ακριβολογημένα τους χειρισμους του Αν. Παπανδρέου, σαν τους πιο αποτελεσματικους για την προάσπιση των εθνικων δικαιωμάτων. Η συναίνεση –αν όχι η πριμοδότηση– σ' αυτους τους χειρισμους, του προέδρου της Δημοκρατίας είναι ενδεικτικη.

Θα κλείσουμε δίνοντας το λόγο στην Ελ. Βλάχου² που είναι ιδιαίτερα διαφωτιστικη σ' αυτο το σημείο. Αντιγράφουμε:

«... μερικοι λιγότερο φανατικοι Έλληνες, άρχισαν να διερωτώνται αν το να είσαι παράλογος είναι τόσο κακο, στο κάτω-κάτω, και αν το να είσαι λογικος φέρνει αποτέλελεσμα. Δεν υπήρχε αμφιβολια ότι οι προηγουμενες ελληνικες κυβερνήσεις υπο τον Κωνσταντίνο Καραμανλη και τον Γεώργιο Ράλλη, είχαν κάνει ότι μπορούσαν για να φερθουν λογικα. Όχι μόνο λογικες ήταν συχνα κάτω απο συνθήκες έντονης προκλήσεως, αλλα και υπομονετικες, συμβιβαστικες και γεμάτες κατανόηση.

Ωστόσο αυτο που μας ανησυχει δεν είναι ένας μεγάλος πόλεμος ή ο πυρηνικος εφιάλτης, που σκοτεινιάζει τον ορίζοντα. Ξέρουμε πολυ καλα ότι σίγουρα θα εμπλακούμε. Ανησυχούμε γιατι διαβλέπουμε κίνδυνο στον δικο μας ορίζοντα, στα δικα μας νερα, στον δικο μας ουρανο και ανησυχούμε διπλα, επειδη μας λένε να μην ανησυχούμε, να εμπιστευόμαστε τους συμμάχους μας, να μην ενοχλούμε, αλλα να συμπεριφερόμαστε, για το καλο μας, σαν μια μικρη χώρα, σαν μικρο πιόνι στη διεθνη σκακιέρα.

Κι ακόμη μας λένε, πως, το να ζητάμε εγγυήσεις ενάντια σ' ένα σύμμαχο, έστω και σ' ένα σαφως επιθετικο σύμμαχο, είναι σα να ζητάμε το αδύνατο. Τα ανεχτήκαμε όλα αυτα στο παρελθον. Κι αωστόσο, σήμερα, πολλοι Έλληνες σκέπτονται μήπως η “παράλογη” προσέγγιση του θέματος απο τον Ανδρέα Παπανδρέου, ίσως στο τέλος αποδειχθει πιο αποτελεσματικη.»

Δεκέμβρης '81

Σταύρος Λυγερος

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

1. Όρος δανεισμένος απο το γερμανο θεωρητικο Γιούργκεν Χάμπερμας.

2. Άρθρο της στους «Τάιμς» του Λονδίνου (30-12-81) αναδημοσιευμένο στην Καθημερινη (31-12-81) με τίτλο: «Το πλεονέκτημα να είσαι επαναστάτης».

Το γάντι

Με την άνοδο του ΠΑΣΟΚ στην κυβέρνηση της χώρας και με τις πρώτες δηλώσεις της κυβέρνησης για ριζοσπαστικες μεταρρυθμίσεις εντάθηκαν στον χώρο της εξωκοινοβουλευτικης αριστερας τα διλήμματα γύρω απο τους λόγους ύπαρξης και την μελλοντικη πορεια του χώρου αυτου. Μια σειρα αιτήματα, γύρω απο τα οποια η εξωκοινοβουλευτικη αριστερα μπορούσε να αναπτύξει μιαν αγωνιστικότητα και να διαφορο-